

Недоразбраната идея на един забравен герой: Спас Гинов и саможертвата на перушници

Михаела Божилова

Всички са чували за подвига на Кочо, възпят от Вазов. Малцина са обаче онези, които знаят за Спас Гинов. Той точно е инициатор на саможертвата, която е прекият път към безсмъртието: самоубийството в името на Христа. Въпреки липсата на подробности за живота му, неговият подвиг говори много и името му трябва да заеме достойно място в пантеона на борците за национално освобождение.

На незаслужено забравените дела на Спас Гинов е посветено моето кратко експозе. Както казва историкът Иван Кепов в книгата си „Въстанието в Перушица“: *„Закриха го, синко, забравиха го – и него, и Спаса“*.¹

Гиновият род не са били заможни хора, но не са били и сред бедните. Препитавали се от скотовъдство и лозарство. Перушица обаче е земя не само на лозя, а и на иманета. Точно такава един ден изкопал в лозето си Иван Гинов – находка от златни константинови монети. Та... Гинови станали сред най-богатите в селото. Ставали все по-богати, като купували лозя, добитък, въртяли търговия с колониални стоки... Имали всичко – имот, пари, пет дъщери, освен две неща – мъжка рожба и свобода! Накрая първата мечта на Иван се сбъднала. През 1848г. му се родил син, когото кръстили Спас – едно уникално българско име, възхваляващо Христос Спасителят.

Съдбата на Спас се променила, когато през есента на 1859г. в Перушица пристигнал 25-годишният учител Драган Василев Манчов, за да продължи делото на своя бележит предшественик Христо Данов. Учителят водил упорита борба против закоравели предразсъдъци, суеверия и пороци. Развивал ума на младите, отварял очите на възрастните. Малкият Спас Гинов учил две години при него, като за педагога не е било трудно да забележи това будно и палаво момче с черти, които рязко го отличавали от останалите деца. Той бил доста буен и ученолюбив, общителен, прям, честен и справедлив. Притежавал достойнство, смелост и неустрашимост. Душата му преливала от любов към свободата. Много бродил със своите другари из живописните местности, като забелязвал хубостите на родния край и заживял с българските приказки, песни, предания и легенди. Всичко това, заедно с думите на учителя, песните на майка му и

баба му за хайдутите, оказало голямо патриотично въздействие върху чистата му душа и сърце.²

Оженили Спас още на 15-годишна възраст. Взели му най-голямата хубавица в селото Гюрга Тодорова, която до Въстанието му родила 4 момчета и 2 момичета: Рангел, Георги, Димитър, Йорданка, Галина и Иван. Заможна и сплотена, семейството имало всичко... освен свобода!

Единственото желание, което имал Спас, е час по-скоро да види народа си свободен. Макар да бил млад всички го уважавали и почитали. Подпомагал със средства училището, църквата и читалището, както и на перушеници в нужда. Скоро станал съмишленик на революционера Петър Бонев. Той бил неговата дясната ръка в подготовката за въстанието и щедър дарител на пари за доставки на оръжие и барут. Избран бил и за касиер на революционния комитет. „Като касиер Спас треперел над комитетските пари, но не щадял своите: той щедро дава за оръжие и барут и всякога, щом стане нужда, се притича в помощ било на комитета, било на отделни заклетни другари“.³

В началото на 1876 г. Петър Бонев и Спас Гинов започнали по-дейно от всякога да се готвят за въстание. Ето как изглежда един от онези зимни дни: *„Мразовитият февруарски ден гаснел зад заснежени родопски върхове, вятърът злобно свирел, а водите на река Вьча били прегазвани от конници. Къщите на село Перушица блещукали с едва видими светлинки. Гостите се спряли пред портата на хаджи Тилеви. Един от тях бил апостола Бенковски, който пръв полага свята клетва, следван от останалите. Един по един минавали и целували кръста, камата и револвера. След това посещение на Бенковски в Перушица, революционната борба станала още по-целестремена. Подготовката на въстанието била в най-големия си разгар. Спас Гинов насърчавал съселаните си с думите „От моя род никой повече няма да живее в Турско!“⁴ Така той обикалял съседното село Брестовица и стигнал чак до Брацигово, за да се убедият усилията за съвместни действия“.*⁵

Пролетта настъпила рано, голямата буря приближавала. Полето съвсем опустяло. В потайно време се леели куршуми, а фишеците се „фабрикували“ на място. Всичко това се е случвало в Гиновата яхана (маслобойна). Върху плещите му лягали все повече грижи. Спас бил там, където трябвало саможертва и пример. Стремел се е да заангажира млади и стари, бедни и богати.⁶

След второто посещение на Бенковски в Перушица, той останал доволен от стореното досега. Плановете му били въстанието да има характер на четническа борба, като въстаниците трябвало да напуснат домовете си и да се изтеглят в планината. Но Спас Гинов и Петър Бонев не били съгласни, тъй като това обричало всички на сеч, грабеж и пожар.⁷

На 18 април започнало изграждането на отбраната на селото. Построявали табии (укрепления), изкопавали окопи, изграждали зидове, а двете църкви били определени като сборни места за населението. На 20 април Петър Бонев заминал за Брацигово след което се върнал, свикал комитета в дома си и заявил: „ За да се придобие свободата, трябва много кръв да се пролее. Трябва половината българи да изгинат. Мъчно можем да се надяваме на чужда помощ.“⁸

Няколко дни по-късно на 23 април 1876г. Петър Бонев получил „кървавата прокламация“ на Тодор Каблешков. „Братя българи!“ – зачел прокламацията той и ръцете му се разтреперили. „ Дойде краят на зверската тирания, което от пет века насам търпим под османската насилническа власт. Всеки от нас очакваше това с нетърпение... Напред, братя! Грабнете оръжието в ръце.“ В очите им блестели сълзи, а устата им с радост изричала: „ Смърт на тиранина! Да живее България! “ Представете си каква радост е изпитвал Спас Гинов, като е видял, че най-послед мечтата му за свобода се осъществява. Той и останалите се грижели за укрепването на отбраната и вдъхването на вяра у довчерашните роби. Под тяхното ръководство всички получавали определена бойна задача. Въстаниците били разпределени на 6 участъка. Водили се неравни боеве - башибозуците превъзхождали многочислено въстаниците.⁹

Защитниците били принудени да отстъпят от първоначалните си позиции. Перушица падала като древен Картаген – къща по къща... Сред развалините оцелели само каменната черква „Св. Архангел Михаил“ и училището. Там населението потърсило спасение и упование от Бог.

В последния ден на въстанието покривът на църквата паднал върху главите на въстаниците и много от тях са били убити и ранени. Всички знаели, че краят идвал. Тогава се чули възгласи „Дали пък да не се предадем на дошлия Рашид Паша?“. Първ Спас Гинов отказал да предаде живи в турските ръце жена си и децата си и да ги остави роби. Той убил 5 от 6-те си родени деца (едното не успял да открие), съпругата си и нероденото дете в утробата ѝ.¹⁰

Подвигът на Спас бил последван от Кочо Честименски, сетне от 23 перущински семейства – саможертва в името на свободата и вярата, която заслужава поклон. Заслужава дори канонизация!

Използвана литература

¹ Кепов, Ив., Въстанието в Перушица, 1998, Перушица, с. 78.

² Каймаканов, К., Подвиг и саможертва, 1991, Пловдив, с. 23-24.

³ Пак там. с. 40-41.

⁴ Пак там. с. 34-39.

⁵ Шабанов, Ив. Пос. съч., с. 17.

⁶ Каймаканов, К., с. 39-40.

⁷ Пак там. с. 41.

⁸ Пак там. с. 43-44.

⁹ Пак там. с. 45-46.

¹⁰ Кепов, Ив., Въстанието в Перушица, 1998, Перушица, с. 194-203.